

บทบรรณาธิการ

การแบ่งบานที่ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

สุรศักดิ์ บุรณตรีเวช

ผมโชคดีมากที่ได้ร่วมกับกลุ่ม transformative learning ไปเป็นกระบวนกร ร่วมเรียนรู้ในงานขยายผลการจัดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (transformative learning) ที่คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๕๘ ที่ผ่านมา มีการเตรียมกระบวนกรประมาณ ๒ เดือน ก่อนวันงาน โดย อาจารย์ไพฑูรย์ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ ชวงฉ่ำ) ที่มหาวิทยาลัยนเรศวรได้นำวิธีการ appreciative inquiry (AI) มาใช้ มี ๓ ขั้นตอน คือ discovery, dream และ design วางแผนขั้นต้น หลังจากคมมติเปิดงาน ท่านอาจารย์วิจารณ์ พานิช (ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช) จะพูดเกี่ยวกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ และ transformative learning จากนั้น อาจารย์วณิชชา ชื่นกองแก้ว (ศาสตราจารย์ แพทย์หญิงวณิชชา ชื่นกองแก้ว) พูดเกี่ยวกับการปฏิรูปการจัดการเรียนรู้บุคลากรสุขภาพในศตวรรษที่ ๒๑ ที่ดำเนินการอยู่ในระดับประเทศ จากนั้น จะให้อาจารย์ที่ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และโรงพยาบาล พุทธชินราชเล่าเรื่องราวการจัดการเรียนรู้ที่ดี และแบ่งกลุ่มย่อยสร้างฝันร่วมกันในกลุ่มผู้เข้าร่วมซึ่งประกอบด้วยอาจารย์ใหม่ประมาณเกือบ ๓๐ คน ผู้บริหาร อาจารย์จากคณะ วิทยาศาสตร์การแพทย์ (ผู้รับผิดชอบรายวิชาพรีคลินิก) และ อาจารย์จากคณะอื่นๆ เช่น เภสัชศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ สุดท้าย มาแลกเปลี่ยนฝันร่วมกันในห้องใหญ่

ที่มกระบวนกรเดินทางไปเย็นวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๕๘ ได้พบกับอาจารย์วณิชชา ทำให้มีการปรับแผน เนื่องจากอาจารย์วณิชชาจะเปิดคลินิกให้ดู แล้วแบ่งกลุ่มย่อยแลกเปลี่ยนกันตั้งแต่เช้า คืบวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๕๘ จึงได้มีการพูดคุยกันโดยเริ่มจากการ check in ให้กระบวนกร และ อาจารย์วณิชชา เล่าความรู้สึกของตนเอง และความคาดหวัง ในการจัดงานนี้ จากนั้น กระบวนกรคุยกันต่อถึงรายละเอียด ของงานถึงตี ๑

เช้าวันงาน เริ่มต้นจากการที่คณะบดีคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ประกาศเจตนารมณ์ด้านแพทยศาสตร์ ศึกษา ที่ครอบคลุมทั้งด้านการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การเรียนแบบสหวิชาชีพ และการ พัฒนาอาจารย์ ต่อด้วย ท่านอาจารย์วิจารณ์ พานิช พูดถึง การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ และการเรียนรู้เพื่อ การเปลี่ยนแปลง อาจารย์วิจารณ์ให้ความหมายการเรียนรู้เพื่อ การเปลี่ยนแปลงว่าเป็น การเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งเนื้อตัว และท่านได้แนะนำวิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิด mastery learning ซึ่งท่านบอกว่าสำหรับท่านเป็นอย่างเดียวกัน กับการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง การจัดการเรียนรู้นี้ดังกล่าว ครูต้องสอนให้น้อย ตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และจะดี ยิ่งขึ้น คือ ทำให้นักเรียนตั้งคำถามเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ต่อไป (วิธีการนี้ ผมเห็นว่าการเรียนรู้แบบ problem-based learning ทำตรงนี้ได้ดี) อาจารย์วิจารณ์ยังได้พูดถึงการประเมิน ผู้เรียนโดยอาศัยการสังเกตจากครู เพื่อดูถึงพัฒนาการด้าน ความรู้ เจตคติ และทักษะของนักเรียน จากนั้นการให้ข้อมูล ป้อนกลับเชิงบวกแก่นักเรียน จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น

อาจารย์วณิชชา เปิดคลินิกวิถีของการจัดการเรียนรู้ ของบุคลากรสุขภาพที่ขอนแก่น มีการพูดถึงการจัดการเรียน การสอนพยาบาลชุมชนร่วมกับโรงพยาบาลชุมชน โดยมี กระบวนกรคัดเลือกผู้เข้าเรียนจากชุมชน พูดถึงการจัดการ เรียนรู้ในชุมชนร่วมกันสำหรับนักศึกษาจากทุกคณะด้านสุขภาพ ในมหาวิทยาลัยขอนแก่น จากนั้น มีการแบ่งกลุ่มย่อยกลุ่มละ ๓ - ๕ คน พูดคุยเกี่ยวกับคลินิกที่ได้ดู ในกลุ่มย่อยมีการพูดถึง วิธีการคัดเลือกผู้เข้าเรียนที่เหมาะสมเพื่อให้ทำงานในชุมชน ได้นาน และคุยกันถึงการเรียนรู้ในชุมชนว่าดี ไม่ดีอย่างไร

เรื่องเล่าจากอาจารย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร เรื่องแรก เป็นเรื่องของอาจารย์เจน ซึ่งเป็นคัลยแพทย์ระบบประสาท ซึ่งได้มาร่วมสอนกายวิภาคระบบประสาทในรายวิชา

พรีคลินิก อาจารย์เจน เล่าให้ฟังว่า ได้เห็นผลลัพธ์จากการสอนของตนเอง เมื่อนิสิตขึ้นไปเรียนชั้นคลินิก ปรากฏว่า นิสิตไม่เหลือความรู้ที่อาจารย์เจนสอนเลย อาจารย์เจนจึงเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเกมโชว์ The Voice กล่าวคือ รอบ blind audition ให้โจทย์ปัญหา นิสิตกลุ่มละ ๓ คน ให้ไปค้นหาเกี่ยวกับกายวิภาคระบบประสาท จากนั้นมานำเสนอในรูปแบบใดก็ได้ เพื่อให้อาจารย์ที่หันหลังฟังการนำเสนอ หันหน้ากลับมาเพื่อรับเข้าทีม จากนั้นในรอบ battle round ให้โจทย์ที่ต้องไปเรียนรู้ระบบประสาทในผู้ป่วยจริง นิสิตได้คะแนน popular vote ผ่านทาง facebook สำหรับการประเมินกิจกรรมนี้ อาจารย์เจนเล่าให้ฟังว่าคะแนนรายวิชาของนิสิตกลุ่มที่ชนะ และกลุ่มที่เข้ารอบสูงกว่านิสิตที่ไม่ได้ผ่านเข้ารอบ

อาจารย์ทวีศักดิ์ นพเพชร ได้เล่าถึงการจัดการเรียนรู้ (ร่วมสอนกับอาจารย์เทิดศักดิ์และอาจารย์ไพฑูรย์) ในรายวิชา professional development, humanistic medicine และการไปเรียนรู้ชีวิตในโรงพยาบาลชุมชน รายวิชาดังกล่าวนำเอาหลักวิปัสสนากรรมฐานมาประยุกต์ใช้ สอนนิสิตชั้นปี ๑ - ๓ ให้เรียนรู้ตนเอง เรียนรู้ครอบครัวที่ได้รับมอบหมาย และทำโครงการสร้างเสริมสุขภาพ จากนั้น Extern ทัดชาและวันธงชัย เล่าให้ฟังว่าได้นำความรู้และทักษะจากรายวิชาดังกล่าวไปใช้ใน ช่วงเรียนคลินิกอย่างไรบ้าง (อาจารย์ทวีศักดิ์ เล่าให้ฟังภายหลังว่า เพิ่งได้ยินจากนิสิตว่ามีการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ในชั้นคลินิก) Extern ทัดชายังเล่าให้ฟังถึงรายวิชา humanistic medicine ที่ อาจารย์เทิดศักดิ์ ได้จัดให้ไปเรียนรู้ชีวิตคนอาชีพต่างๆ Extern ทัดชาได้ไปสัมภาษณ์คนขายพวงมาลัยตามสี่แยก และลองใช้ชีวิตเป็นคนขายพวงมาลัยเอง ทำให้ได้เรียนรู้ถึงความยากลำบาก นอกจากนี้ ได้เล่าถึงการไปเรียนรู้ในโรงพยาบาลชุมชนปลายปี ๓ ทั้งที่ยังไม่มีความรู้ทางคลินิก แต่ได้เรียนรู้ว่าแพทย์ไม่ได้เหนือกว่าวิชาชีพอื่นแต่อย่างใด แต่ละวิชาชีพมีคุณค่าเหมือนกัน

อาจารย์นุ้ย อายุรแพทย์ โรงพยาบาลพุทธชินราช ที่ไปศึกษาจิตตปัญญาศึกษาจากมหิดล และทำวิทยานิพนธ์เรื่อง ทุกข์ของบุคลากรสุขภาพ ได้เล่าถึงกระบวนการที่จัดการเรียนรู้แก่นิสิตชั้นคลินิก เพื่อให้ นิสิตเข้าใจตนเอง ซึ่งส่งผลต่อการเข้าใจผู้อื่นต่อไป โดยใช้กิจกรรม diary-dialogue ให้นิสิตเขียนถึงความรู้สึกของตนเองเมื่อขึ้นเรียนชั้นคลินิก แล้วมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน กิจกรรม narrative and reflection ให้นิสิตเล่าเรื่องเกี่ยวกับผู้ป่วยให้เพื่อนในกลุ่มฟัง กลุ่มย่อยช่วยกันหาประเด็นน่าสนใจมาจัดทำเป็นคลิปนำเสนอกลุ่มใหญ่ แล้วทำ group reflection สะท้อนความรู้สึกและสิ่งที่ได้เรียนรู้ กิจกรรม introduction to clinic ให้พี่ปี ๕ และ ๖ สอนน้อง

เกี่ยวกับทักษะเบื้องต้นในการเรียนชั้นคลินิก ปิดท้ายด้วยการที่อาจารย์นุ้ย เล่าถึงการที่ นิสิต และแพทย์ประจำบ้านถูกลดทอนความเป็นคน (dehumanization) จากกระบวนการเรียนรู้ทางคลินิก ทำให้ตัดความรู้สึกความเป็นคนออกไปจากการแข่งขัน ความกลัว ปกป้องตัวเอง สูญเสียคนไข้ไป เราจะทำอย่างไรเพื่อไม่ให้เกิดการลดทอนความเป็นคนดังกล่าว

ในกิจกรรมกลุ่มย่อย แบ่งเป็น ๕ กลุ่มๆ ละ ๘ คน ได้ให้แต่ละคนได้เลือกเรื่องเล่าต่างๆ ที่โดนใจตนเองไว้เมื่อจบการฟังเรื่องเล่าทั้งหมด เมื่อเข้ามาในกลุ่มย่อย แนะนำตนเองกันเสร็จเรียบร้อย ได้ให้แต่ละคนเล่าเรื่องที่โดนใจตนเอง โดยคนอื่นตั้งใจฟังอย่างลึกซึ้ง หลังจากนั้น จึงเปิดโอกาสให้คนอื่นสะท้อนแลกเปลี่ยน ในกลุ่มผมมีสมาชิกทั้งอาจารย์ใหม่ อาจารย์ที่มีประสบการณ์สอนมาแล้ว และอาจารย์จากคณะเภสัชศาสตร์ ประเด็นที่โดนใจและแลกเปลี่ยนกันในกลุ่ม คือ เรื่องการลดทอนความเป็นคนจากการเรียนชั้นคลินิก การเรียนรู้สหวิชาชีพ ระบบบริการสุขภาพที่ควรเปลี่ยนแปลง การสอนที่ไม่ทำให้นิสิตหลับ และการเปลี่ยนแปลงตนเอง ผมขอเล่าเหตุการณ์ประทับใจในกลุ่มย่อย คือ เรื่องที่อาจารย์หลายท่านเล่าถึงประสบการณ์ตนเองที่ถูกลดทอนความเป็นคน มีอาจารย์ท่านหนึ่งเล่าเรื่องสมัยเรียนได้ไปเยี่ยมเด็กคนหนึ่งที่บ้าน ๑ วัน แล้วหลังจากนั้นเมื่อผู้ปกครองพาเด็กคนดังกล่าวมารักษาที่โรงพยาบาลอยากให้อาจารย์ท่านดังกล่าวที่ยังเป็นนักศึกษาแพทย์อยู่เจาะหลังให้ ทำให้อาจารย์ท่านดังกล่าวประทับใจ ขณะเล่าอาจารย์ท่านน้ำตาซึม ทำให้ได้แลกเปลี่ยนกันว่า จริงๆ แล้วอารมณ์ ความรู้สึกในตัวเราไม่ได้หายไปไหน การแสดงออกถึงความรู้สึกไม่ใช่เรื่องผิดแต่อย่างใด หลังจากเล่าเรื่องโดนใจแต่ละคน ได้ให้แต่ละคนวาดภาพฝันร่วมกันว่าจะทำอย่างไรเพื่อจัดการเรียนรู้ที่ดีแก่นิสิต รูปภาพของแต่ละคนที่ว่านั้นสื่อถึงการที่จะจัดการเรียนรู้ อย่งไรให้นิสิตมีความรู้ควบคู่ไปกับความสุขในการรวมกลุ่มใหญ่หลังจากกิจกรรมกลุ่มย่อย แต่ละกลุ่มได้เล่าภาพในของกลุ่มตนเอง และให้แต่ละคนนั่งใคร่ครวญว่าได้อะไรบ้างจากกิจกรรม ๑ วันที่ผ่านมา ส่วนมากพูดถึงการได้จุดไฟในตนเอง เกิดแรงบันดาลใจในการจัดการเรียนรู้ที่ไม่ลดทอนความเป็นคน และได้กลายามมิตร ปิดท้ายกิจกรรมด้วยการที่คณะบดี คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้พูดถึงการจะจัดกิจกรรมนี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มาแลกเปลี่ยนสิ่งที่แต่ละคนจะกลับไปทำ และนำมาเล่าสู่กันฟังต่อไป

การไปครั้งนี้ได้เห็นความงอกงาม เบ่งบานในคณาจารย์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวรในตัวผมเอง และในกลุ่มกระบวนการ transformative learning ขอขอบคุณสำหรับโอกาสที่ได้เรียนรู้